

Vernedering

door **Janne E. Nijman** De auteur is bestuursvoorzitter van het T.M.C. Asser Instituut in Den Haag, en hoogleraar in Amsterdam en Genève.

‘Il ne faut pas humilier la Russie’, stelde de Franse president Emmanuel Macron op 3 juni jongstleden in de Franse regionale pers. Dit is een hard gelag voor Oekraïeners, voor wie de misdadige agressieoorlog die Rusland voert, één lange aanhoudende vernedering is. Macron wordt aangevallen op zijn pogingen tot bemiddeling, op zijn aanhoudend zoeken naar openingen tot een staakt-het-vuren en een diplomatieke uitweg. Zijn scherpe veroordelingen van Ruslands schending van de Oekraïense territoriale integriteit lijken niet gehoord.

Hem wordt verweten geen kijk te hebben op wat nu nodig is: realpolitiek. Met deze kwalificatie wordt zijn lijn al gauw appeasementpolitiek. En inderdaad, het Westen is veel te ver gegaan in het te vriend houden van Rusland, in weerwil van de inval in de Krim (2014) en Georgië (2008). Hoe vernederend was het voor onze medemensen daar dat wij vrolijk doorgingen gas te betrekken bij Gazprom? De roep om realistische politiek komt veel te laat – maar wat betekent zij nu?

De geschiedenis herhaalt zich niet, maar helpt ons wel nadenken over de toekomst. We leerden allemaal over de vernedering van Versailles en de rol die zij speelde in de Duitse samenleving op weg naar WO II. Ook aan het einde van de Koude Oorlog vertoonde het Westen vernederend overwinnaarsgedrag. Het grote westerse liberale narratief van ‘het einde van de geschiedenis’ getuigde van gebrek aan wijsheid: er werd niet gezocht naar een symmetrische relatie – op basis

van wederzijdse erkenning – met Rusland na het uiteenvallen van de USSR. Ook Gorbatsjov heeft het westerse gedrag als respectloos en vernederend voor Rusland gekwalificeerd.

Pas de humiliation! Macron was student-assistent van de Franse filosoof Paul Ricœur (1913-2005). Een filosoof voor wie ook in de internationale betrekkingen vernedering en het gebrek aan wederzijdse erkenning conflict, geweld en internationale politieke ontwikkelingen kunnen verklaren. Ricœur helpt ons inzien waarom vernedering zo gevaarlijk is en een morele grens oproept: ‘What is called humiliation – a horrible caricature of humility – is nothing else than the destruction of self-respect, beyond the destruction of the power-to-act. Here we seem to have reached the depths of evil’ (*Oneself as Another*, 1992, p. 220).

Oorlog is het uiterste wapen van het gif der vernedering – kwaadaardige ontkenning van wederzijds respect en van gedeeld bestaan. Vernedering is op haar beurt vruchtbare grond voor toekomstig internationaal politiek geweld. De agressie tegen Oekraïne en het verschrikkelijke lijden van het Oekraïense volk moeten worden gestopt en bestraft. Dit is echter niet hetzelfde als vernietiging van Russisch zelfrespect; die zou catastrofaal zijn en een grote wissel trekken op de toekomst. Hoe moeilijk het articuleren van deze morele grens onder deze omstandigheden ook is: Macron zoekt een weg terug naar de logica van wederzijdse erkenning. Alleen dan maakt samenleven in vrede een kans.